

ლიტერატურა და ლიტერატურის თეორია
Literature and Literary Theory

ძმები ნიკურაძეები ქუთაისის კლასიკური გიმნაზიიდან

ლალი მიქაძე

ქუთაისის აკაკი წერეთლის სახელობის N1
საჯარო სკოლის ქართული ენისა და ლიტერატურის მენტორი
მასწავლებელი

<https://doi.org/10.52340/lac.2024.31.14>

SJIF 2024: 8.268

ქუთაისის პირველი სკოლა ლეგენდარული სასწავლებლის - ქუთაისის კლასიკური გიმნაზიის ისტორიული მემკვიდრეა და მხოლოდ მის საუკეთესო ტრადიციებს აგრძელებს. ეს სასწავლებელი 2025 წელს თავისი არსებობის 195-ე წელს მიითვლის. ორი საუკუნის განმავლობაში მის კედლებში, დერეფნებში, სასწავლო აუდიტორიებსა თუ ეკლარის ქვის საფეხურებზე ვინ იცის, რამდენი ახალგაზრდის სუნთქვას, მზერას, ფიქრს, ოცნებას უპოვნია თავშესაფარი...აქ აღზრდილი დიდი თაობები კი გვაძლევს იმის თქმის საშუალებას, რომ ამ სასწავლებელში ყოველთვის ისმოდა სამყაროს ეპოქალური მაჯისცემა.

ამჯერად ძმებ ივანე და ალექსანდრე ნიკურაძეებზე უნდა შევაჩეროთ ყურადღება. მათ შესახებ პირველი ცნობები საქართველოში ჩამოიტანა და გამოაქვეყნა აკადემიკოსმა გურამ შარაძემ. მისივე დიდი მონდომებით, დღეს ნიკურაძეების პირადი არქივი საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში ინახება და ხელმისაწვდომია დაინტერესებულ პირთათვის. ამჯერად ნიკურაძეების ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესახებ მუშაობენ ახალგაზრდა მკვლევრები: გიორგი მამულია და ედიშერ ჯაფარიძე. ნიკურაძეების ღვაწლის შესახებ მნიშვნელოვან ინფორმაციას ფლობს საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი ვაჟა შუბითიძე.

ივანე ნიკურაძე - ინჟინერ-ფიზიკოსი, მსოფლიო მნიშვნელობის ჰიდრაულიკოსი, მიუნხენის უმაღლესი ტექნიკური სკოლის პროფესორი, რომლის ერთ-ერთი მოდელით დღესაც სარგებლობს „პორშეს“ ფირმა.

ალექსანდრე ნიკურაძე - ფიზიკოსი და პოლიტიკურ მეცნიერებათა მოღვაწე, გოტინგენისა და ბერლინის უნივერსიტეტების პროფესორი, ბირთვული ფიზიკის აღიარებული სპეციალისტი და „კონტინენტალური ევროპის კვლევა-ძიებათა ინსტიტუტის“ დამაარსებელი. მან გერმანიის მმართველ პოლიტიკურ ელიტასთან სიახლოვე გამოიყენა ათეულობით ქართველი და ქართველი ებრაელის საკონცენტრაციო ბანაკებიდან დასახსნელად, ამიტომაც მოიხსენიებენ „ქართველ შინდლერად“

საკვანძო სიტყვები: ივანე ნიკურაძე, ალექსანდრე ნიკურაძე, ქუთაისის კლასიკური გიმნაზია

ქუთაისის პირველი სკოლა ლეგენდარული სასწავლებლის - ქუთაისის კლასიკური გიმნაზიის ისტორიული მემკვიდრეა და მხოლოდ მის საუკეთესო ტრადიციებს აგრძელებს. ეს სასწავლებელი 2025 წელს თავისი არსებობის 195-ე წელს მიითვლის. ორი საუკუნის განმავლობაში მის კედლებში, დერეფნებში, სასწავლო აუდიტორიებსა თუ ეკლარის ქვის საფეხურებზე ვინ იცის, რამდენი ახალგაზრდის სუნთქვას, მზერას, ფიქრს, ოცნებას უპოვნია თავშესაფარი...აქ აღზრდილი დიდი თაობები კი გვამღევეს იმის თქმის საშუალებას, რომ ამ სასწავლებელში ყოველთვის ისმოდა სამყაროს ეპოქალური მაჯისცემა.

სუნთქვა შეგეკვრება, როდესაც ამ ულამაზეს არქიტექტურულ ანსამბლს თვალს შეავლებ და მის ფასადზე გაკრულ ორ მემორიალურ დაფას მზერას გაუსწორებ. ვის სახელს არ ამოიკითხავთ აქ - დიდი მეცნიერების, მწერლების, ხელოვანების, სახელმწიფო მოღვაწეებისა და, ზოგადად, დიდი მამულიშვილების...თუმცა ეს მემორიალი დიდი ხანია ელის ისტორიული სამართლიანობის აღდგენას იმ გვარ-სახელების შევსებით, რომლებსაც არ სწყალობდა საბჭოთა ხელისუფლება და სწორედ ბოლშევიკური იდეოლოგიის გავლენით მიიჩქმალა უცხოეთში მოღვაწე მიხაკო წერეთლისა თუ ძმებ ნიკურაძეების საკაცობრიო ღვაწლი. მათი „დანაშაული“ ემიგრანტული ცხოვრება გახლდათ.

ამჯერად ძმებ ივანე და ალექსანდრე ნიკურაძეებზე უნდა შევაჩეროთ ყურადღება. მათ შესახებ პირველი ცნობები საქართველოში ჩამოიტანა და გამოაქვეყნა აკადემიკოსმა გურამ შარაძემ. მისივე დიდი მონდომებით, დღეს ნიკურაძეების პირადი არქივი საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში ინახება და ხელმისაწვდომია დაინტერესებულ პირთათვის. ამჯერად ნიკურაძეების ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესახებ მუშაობენ ახალგაზრდა მკვლევრები: გიორგი მამულია და ედიშერ ჯავარიძე. ნიკურაძეების ღვაწლის შესახებ მნიშვნელოვან ინფორმაციას ფლობს საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი ვაჟა შუბითიძე.

ივანე და ალექსანდრე ნიკურაძეები იზრდებოდნენ სამტრედიის რკინიგზის დეპოს უფროსის მრავალშვილიან ოჯახში. ნიჭიერმა ახალგაზრდებმა წარჩინებით დაასრულეს ქუთაისის კლასიკური გიმნაზია და გახდნენ ახლადდაარსებული თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პირველი თაობის სტუდენტები. უფროსი ძმა, ივანე, 1919 წელს მოხვდა უნივერსიტეტის 70 რჩეულ ახალგაზრდათა სიაში, რომლებსაც, ივანე ჯავახიშვილისა და პეტრე მელიქიშვილის რეკომენდაციით, საქართველოს მაშინდელი მთავრობა სახელმწიფო ხარჯზე აგზავნიდა გერმანიაში სწავლის გასაგრძელებლად. ნიკურაძეების მამა სპეციალურად შეხვდა უნივერსიტეტის რექტორს და სთხოვა, არ დაემორბინათ ძმები ერთმანეთისთვის და ოჯახის ფინანსური დახმარებით უმცროსი ძმა, ალექსანდრეც, გაეგზავნათ გერმანიაში.

ივანე ნიკურაძე-გერმანიაში მოღვაწე ქართველი ინჟინერი და ფიზიკოსი
(1894-1979)



ივანემ წარმატებით დაამთავრა გიოტინგენის უნივერსიტეტი და 1923 წელს დაიცვა სადოქტორო დისერტაცია. ის სამეცნიერო წრეებში შევიდა იოჰან ნიკურადის სახელით და გახდა თანამედროვე ჰიდროდინამიკის, გაზის დინამიკისა და აეროდინამიკის მეცნიერებათა ფუძემდებელ ლუდვიგ პრანდტლის საუკეთესო მოწაფე და სამეცნიერო სკოლის გამგრძელებელი. მან 10 წლის განმავლობაში იმუშავა პრანდტლის მიერ დაარსებულ ჰიდრაულიკურ კვლევა-ძიებათა ინსტიტუტის ლაბორატორიაში, რომელიც მდებარეობდა მიუნხენის ახლოს ერთ-ერთ სოფელში პასიონისტების მამათა მონასტრის სარდაფში და იკვლევდა საბრძოლო თვითმფრინავებისა და ატომური ბომბის აეროდინამიკას. სწორედ აქ იქცა ივანე ნიკურაძე გამოყენებითი მექანიკისა და თერმოდინამიკის უდიდეს სპეციალისტად. 1934 წელს ივანე ნიკურაძე გახდა აახენის უმაღლესი ტექნიკური სასწავლებლისა და უნივერსიტეტის კათედრისა და კვლევითი ინსტიტუტის ხელმძღვანელი, 1945 წელს კი - მიუნხენის უმაღლესი ტექნიკური სასწავლებლის პროფესორი. არის ჰიდროდინამიკისა და თერმოდინამიკის მიმართულებით შექმნილი არაერთი სახელმძღვანელოს ავტორი, მიუნხენის მაგისტრთა კოლეგიის ერთ-ერთი დამაარსებელი, მსოფლიო მნიშვნელობის ჰიდრაულიკოსი და ამ დარგში საკუთარი სკოლის ფუძემდებელი. მის უდიდეს მეცნიერულ აღმოჩენებსა და მიღწევებს ისიც ადასტურებს, რომ მისი სახელი უწოდეს ფორმულებს, მრუდეებსა და დიაგრამებს. მის სახელს უკავშირდება მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში დაკიდული მატარებლების თერმოდინამიკური დამუშავება.

ივანე ნიკურაძეს დიდი მიღწევები ჰქონდა სამოქალაქო ინდუსტრიაშიც. მსოფლიოში სახელგანთქმული „პორშეს“ ფირმის ცნობილი მოდელი „911“ სწორედ მისი ნახაზებითაა შექმნილი.

ივანე ნიკურაძე გარდაიცვალა 1979 წელს. დაკრძალულია გიოტინგენში.

ალექსანდრე ნიკურაძე-ფიზიკოსი, პოლიტიკურ მეცნიერებათა მოღვაწე
(1900-1981)



ქუთაისის კლასიკური გიმნაზიის დასრულების შემდეგ ალექსანდრე ნიკურაძე გახდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სტუდენტი, საიდანაც ძმასთან ერთად გაგზავნეს გერმანიაში სწავლის გასაგრძელებლად. სწავლობდა გიოტინგენისა და მიუნხენის უნივერსიტეტებში. 1927 წელს დაიცვა დისერტაცია და მოიპოვა ტექნიკურ მეცნიერებათა დოქტორის სამეცნიერო ხარისხი. იყო გიოტინგენისა და ბერლინის უნივერსიტეტების პროფესორი. ალექსანდრე ნიკურაძე, როგორც ფიზიკოსი, აქტიურად იყო ჩაბმული გამოყენებადი ფიზიკის სფეროში, იკვლევდა დიალექტიკურ მასალებს, მუშაობდა იონებისა და ელექტრონების თეორიებზე. 1934 წელს მან გამოაქვეყნა ცნობილი მონოგრაფია „თხევადი დიალექტრიკები“, რომელიც დიდი სამეცნიერო ღირებულების გამო თვით საბჭოეთშიც თარგმნეს რუსულად, მაშინ როცა აქ არ აღიარებდნენ ემიგრანტთა მიღწევებსა და უარყოფდნენ მათ შრომებს.

ალექსანდრე ნიკურაძე ლექციებს კითხულობდა პარიზის, ვაშინგტონის, აახენის, ბერლინისა და მიუნხენის ცნობილ უნივერსიტეტებში. 1952 წელს საფრანგეთში მისი ინიციატივით გამართულ მეცნიერთა კონგრესზე მიიღეს მისი წინადადება ცნება-ტერმინ „ევროლოგიის“ შემოღების თაობაზე, რაც დღეს ფრიად აქტუალურია მსოფლიოს წამყვან უნივერსიტეტებში და გულისხმობს ევროპული სამეცნიერო დარგების თავმოყრასა და ერთ სწავლებად ჩამოყალიბებას. მისი ინიციატივით, XX საუკუნის 60-იანი წლებიდან გერმანიის უნივერსიტეტებში შემოიღეს ეკონომიკის საგნის სწავლება, რაც მალე გავრცელდა სხვა ქვეყნებშიც.

ალექსანდრე ნიკურაძე ითვლებოდა ქართულ-ევროპული ურთიერთობების ყველაზე კომპეტენტურ მკვლევრად. იგი ფლობდა ხუთ ენას, სხვადასხვა ენაზე თარგმნიდა ქართული ლიტერატურის შედეგებსა და ამით ეწეოდა ქართული კულტურის პოპულარიზაციას. აქტიურად თანამშრომლობდა ქართულ ემიგრანტულ ჟურნალში „ბედი ქართლისა“.

ალექსანდრე ნიკურაძე დაახლოებული იყო გერმანიის მმართველ პოლიტიკურ ელიტასთან. მისი კურსელი და მეგობარი იყო ოკუპირებული აღმოსავლეთის ტერიტორიების მინისტრი ალფრედ როზენბერგი, რომლის დახმარებითაც შექმნა „კონტინენტალური ევროპის კვლევა-ძიების ინსტიტუტი“, სადაც შემუშავდა კავკასიის კონფედერაციის შექმნის გეგმა. იგი იყო ჰიტლერის საიდუმლო მრჩეველი საბჭოთა კავშირის საკითხებში, მოღვაწეობდა პოლიტიკური ფსევდონიმით „სანდერსი“. მეგობრობდა არნო შიკედანტთან, რომელსაც გერმანიის

ხელისუფლება საქართველოს მომავალ გენერალ-გუბერნატორად ამზადებდა. ალექსანდრე ნიკურაძემ, გერმანიის მმართველ პოლიტიკურ ელიტასთან სწორედ ამ სიახლოვის გამოყენებით, ათეულობით ქართველი და ქართველი ებრაელი იხსნა საკონცენტრაციო ბანაკებიდან. იგი თავდაუზოგავად იბრძოდა გერმანიის ნაცისტური პარტიის მიერ რეპრესირებულ თანამემამულეთა გადასარჩენად. მეორე მსოფლიო ომის დროს ემიგრაციაში გახიზნული ქართველობა თავადაც საფრთხის ქვეშ იმყოფებოდა, მაგრამ იყვნენ ისეთი გაბედული ადამიანები, რომლებმაც არა მარტო ქართველი ებრაელები, არამედ ისინიც, ვინც საქართველოდან არ ყოფილან, დაიხსნეს ნაცისტების რისხვისგან. სწორედ ასეთი მოღვაწეები იყვნენ ალექსანდრე ნიკურაძე, მიხეილ კედია, მიხეილ ახმეტელი, შალვა მაღლაკელიძე. მათ უკეთილშობილესი მიზნებისათვის გამოიყენეს გერმანელ პოლიტიკოსთა ნდობა, გავლენა და მაღალი ავტორიტეტი. თითოეულ მათგანს შეიძლება ვუწოდოთ „ქართველი შინდლერი“.

არსებობს გადმოცემა იმის შესახებ, რომ ექვთიმე თაყაიშვილს, როცა გერმანელთა მიერ პარიზის ოკუპაციისას ქართული განძის დაკარგვის საშიშროება გაჩნდა, მძიმე მომენტში „ესესის“ ფორმაში გამოწყობილი ძმები ნიკურაძეები და მიხეილ კედია გამოეცხადნენ და განძის გადამალვაში დაეხმარნენ.

ალექსანდრე ნიკურაძე გარდაიცვალა 80 წლის ასაკში მიუნხენში და იქვეა დასაფლავებული.

ძმები ნიკურაძეების არქივი 1989 წელს ოჯახმა გადასცა საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრს გურამ შარაძის ხელით.

ლიტერატურა:

1. ქეთევან პატარიძე, ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის არქივის აღწერილობა;
2. მანანა გაბრიჭიძის სტატია „ვინ იყვნენ ლეგენდარული ქართველი ემიგრანტი ძმები, რომელთა სახელი პორშეს, დაკიდულ მატარებელსა და ჰიტლერს უკავშირდება“- ინტერვიუ საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორ ვაჟა შუბითიძესთან; AMBEBI.GE.
3. მანანა გაბრიჭიძე, სტატია „პოლიტიკური ემიგრაცია საფრანგეთში დასახლდა, გერმანიაში მცხოვრები ქართველები კი ინტელექტუალები იყვნენ“--ინტერვიუ პროფესორ რუსუდან დაუშვილთან. „კვირის პალიტრა“, 2011 წ. 28 ივლისი;
4. ნიკო ჯავახიშვილი, „ვინ იყო „ქართველი შინდლერი“. „კვირის პალიტრა“, 2019 წ. 06 ივნისი.
5. Rusudan Nishnianidze. (2022). „About One Literary Review Published in France“. *Language and Culture* (March 9, 2022). Accessed March 25, 2024. <https://journals.4science.ge/index.php/enadakultura/article/view/805>

Lali MikadzeMentor Teacher of Georgian language and literature,
Akaki Tsereteli #1 public school of Kutaisi<https://doi.org/10.52340/lac.2024.31.14>**SJIF 2024: 8.268****Nikuradze brothers from Kutaisi Classical Gymnasium**

Abstract

Founded in the XIXth century, Kutaisi Classical Gymnasium has graduated dozens of world-renowned scientists, artists, writers and politicians. Among them were scientists working in Germany, the brothers – Nikuradze.

Ivane Nikuradze – engineer-physicist, world-renowned hydraulic engineer, professor of the Munich Higher Technical School, one of whose models is still used by the “Porsche” company.

Aleksandre Nikuradze – physicist and political scientist, professor of Göttingen and Berlin Universities, recognized nuclear physics specialist and founder of “Continental European research Institute”. He used his closeness to the ruling political elite of Germany to free dozens of Georgians and Georgian Jews from concentration camps, that’s why he is called “Georgian Schindler”.

Key words: Ivane Nikuradze, Aleksandre Nikuradze, Kutaisi Classical Gymnasium

რეცენზენტი: პროფესორი სოფიო ნიკოლეიშვილი